

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره شانزدهم، شماره دوم، بهار ۱۳۸۰ (پیاپی ۳۲)
(ویژه‌نامه علوم اجتماعی)

بررسی تطبیقی رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان دبیرستانهای
نظام قدیم و جدید شهر شیراز

دکتر احمدی* دکتر مقدس** خواجه نوری***
دانشگاه شیراز

چکیده

در این مقاله رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان دبیرستانهای نظام جدید و قدیم شهر شیراز بررسی شده و مورد تطبیق گرفته است. عوامل جامعه‌پذیری نظیر خانواده، مدرسه و گروه همسالان مورد توجه قرار گرفته و تأثیر آنها بر رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان سنجیده شده است. همچنین، برنامه‌های مدارس نظام قدیم و جدید با یکدیگر به‌حافظ نقش این برنامه‌ها در کنترل دانش‌آموزان و نظم اجتماعی و گرایش آنها به رفتار بزهکارانه مقایسه شده است. نظریه کنترل اجتماعی چارچوب نظری این تحقیق را تشکیل می‌دهد. این نظریه رفتار بزهکارانه را به جوانان همه طبقات اجتماعی نسبت داده و آن را نتیجه کارکرد ضعیف نهادهای بنیادین اجتماعی مانند خانواده و مدرسه می‌داند. روش تحقیق کمی به شیوه پیمایشی در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته و نمونه مورد مطالعه، حدود ۶۵۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانهای نظام قدیم و جدید نواحی چهارگانه شهر شیراز می‌باشند که با

* استادیار بخش شناسی

** استادیار بخش جامعه‌شناسی

*** دانشجوی دکتری بخش جامعه‌شناسی

روش نمونه گیری با طبقه بندی از هر ناحیه متناسب با تعداد دانش آموزان آن ناحیه انتخاب شده اند. یافته های تحقیق نشان می دهد که درصد بزهکاری در دانش آموزان نظام جدید، نسبت به دانش آموزان نظام قدیم بیشتر است. همچنین بر اساس یافته های تحقیق بین محل تولد، جنسیت، وضعیت تحصیلی، استفاده از تولیدات فرهنگی غرب، و نحوه گذراندن اوقات فراغت و رفتار بزهکارانه دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد.

واژه های کلیدی: ۱- رفتار بزهکارانه ۲- مدارس نظام های جدید و قدیم ۳- خانواده ۴- گروه همسالان ۵- کنترل اجتماعی

۱. مقدمه

جامعه شناسان به این امر توجه نموده اند که چگونه نظم اجتماعی حاصل خواهد شد، اما این یک واقعیت است که همیشه همه افراد جامعه با هنجارهای اجتماعی که مبین نظم اجتماعی است، همنا نمی گردند و مرتکب رفتار انحرافی خواهند شد. به رفتار انحرافی جوانانی که هنوز به سن قانونی نرسیده اند، رفتار بزهکارانه^۱ می گویند (احمدی، ۱۳۷۷). بر این اساس، در حال حاضر در بیشتر کشورهای دنیا، نظام قضایی و کنترل جوانان متخلف از بخش بزرگسالان متمایز شده و بیشتر جنبه حمایتی و ارشادی دارد و در آیین نامه های قضایی و پلیس، به جای تنبیه متخلفین جوان، بیشتر به اصلاح آنها تأکید می شود (Shoemaker, 1990). ارتباط بزهکاری جوانان با عوامل جامعه پذیری نظیر خانواده، مدرسه، و گروه همسالان مورد توجه می باشد. در این مطالعه، تأثیر این عوامل بر رفتار بزهکارانه دانش آموزان مورد آزمون قرار گرفته است. علاوه بر تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده دانش آموزان، نظیر شغل و درآمد و تحصیلات والدین بر بزهکاری جوانان که مورد توجه بسیاری از جامعه شناسان انحرافات بوده است (Merton, 1969; Cohen, 1955; Cloward and Ohlin, 1960)، کیفیت روابط درون خانواده، روابط والدین با فرزندان، و گسختگی خانوادگی، می تواند نقش پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده را تحت تأثیر قرار دهد. مدرسه بعنوان یکی از مهمترین عوامل جامعه پذیری، نقش مؤثری در نظم اجتماعی و کنترل دانش آموزان دارد و روابط مدرسه با دانش آموزان و میزان تعهد آنها به مدرسه، می تواند در کاهش رفتار بزهکارانه تأثیر داشته باشد (Rosen, Savitz, 1992; Lalli, and Turner, 1991; Cernkovich and Giordano, 1992). سرانجام، با توجه به اینکه رفتار بزهکارانه اغلب در گروهها اتفاق می افتد توجه به گروههای همسالان برای مدارس و خانواده و همچنین برنامه های کنترل بزهکاری از اهمیت بسزایی برخوردار است. در این تحقیق، مقایسه برنامه های مدارس نظام قدیم و جدید با یکدیگر بلحاظ نقش این برنامه ها در

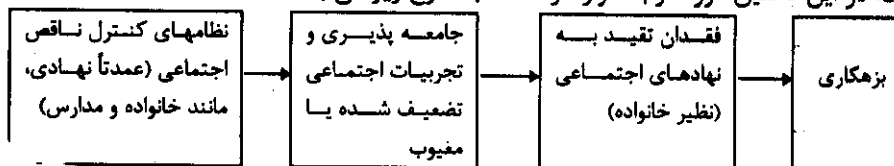
کنترل دانش‌آموزان و نظم اجتماعی و گرایش آنها به رفتار بزهکارانه، تأثیر خانواده‌ها و مدرسه و گروه همسالان بر رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان، مورد توجه قرار گرفته است.

۲. چارچوب نظری تحقیق

مطالعاتی که در مورد بزهکاری جوانان بر اساس نظریه خرده فرهنگی^۲ (Cohen, 1955; Cloward and Ohlin, 1960; Miller, 1958) و نظریه فشار^۳ (Merton, 1969) انجام شده، اغلب بر بزهکاری جوانان طبقه پایین جامعه تأکید شده و بیشتر بر تبیین رفتار بزهکارانه با توجه به عوامل اقتصادی سعی نموده‌اند. از طرف دیگر، شیوع رفتار بزهکارانه در بین جوانان طبقه متوسط اعتبار بسیاری از نظریه‌های تبیین‌کننده علل وقوع انحراف در بین جوانان طبقه پایین را مورد تردید قرار می‌دهد. استفاده از مواد مخدر، رفتارهای نامشروع جنسی و خرابکاری^۴، نمونه‌ای از رفتار انحرافی جوانان طبقه متوسط است (احمدی، ۱۳۷۶ ب). وجود روحیه طغیان و اعتراض در جوانان طبقه متوسط، نامناسب بودن و عدم کارآئی کوششهای والدین و مدارس در جهت جامعه پذیر کردن و کنترل جوانان، روحیه کنجکاو جوانان، ناپایداری منزلت اجتماعی جوانان، و شیوع ارزش‌های پست در جامعه را بعنوان عوامل مؤثر بر بزهکاری جوانان طبقه متوسط مطرح نموده‌اند (Shanley, 1967; Gibbons, 1981). این در حالی است که نه همه جوانان طبقه پایین جامعه لزوماً مرتکب رفتار بزهکارانه می‌شوند و نه همه جوانان طبقات اجتماعی دیگر از این رفتار مبرا هستند.

نظریه کنترل اجتماعی که بعنوان چارچوب نظری این تحقیق انتخاب شده بر این پیش فرض استوار است که رفتار بزهکارانه متعلق به همه طبقات اجتماعی است و جنبه عمومی و جهان شمول دارد، و نتیجه کارکرد ضعیف مکانیزمهای کنترل اجتماعی است. عوامل کنترل اجتماعی به نهادهای بنیادین اجتماعی مانند خانواده و مدرسه وابسته است. تعلقات اغلب با روشهای گوناگونی اندازه گیری می‌شوند، اما بطور مشخص تحت عنوان عاطفی (مانند میزان تأثیر و تأثر بین فرزند و والدین) و رفتاری (نظیر وضعیت تحصیلی فرد در مدرسه) مطرح می‌گردند. پیش فرض دیگر نظریه کنترل اجتماعی این است که وفاقی کلی در مورد هنجارها، ارزشها، باورهای رایج در جامعه وجود دارد و کنترل اجتماعی بر مبنای این وفاق اجتماعی انجام می‌شود. بعنوان مثال، در زمینه نحوه فعالیت و ارتباط با سازمانها و مؤسسات اجتماعی سازگاری کاملی وجود دارد (احمدی، ۱۳۷۶ الف). فرضیه‌های اساسی نظریه کنترل اجتماعی

که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته‌اند، به شرح زیر می‌باشد:

نظریه پردازان کنترل اجتماعی در پاسخ به این پرسش که چه عواملی موجب می‌شود که جوانان مرتکب رفتار بزهکارانه شوند، اعتقاد دارند این نوع رفتارها بستگی به میزان تعلقات^۵ و تقیدات^۶ جوانان نسبت به نهادها و سازمانهای اجتماعی مانند خانواده، مدرسه، و بعضاً گروههای اجتماعی نظیر گروههای همسالان^۷ دارد (Nye, 1958; Hirschi, 1969; Elliott, 1988, Gottfredson and Hirschi, 1990). همچنین معتقدند که تعهدات و تقیدات نسبت به نهادها و سازمانها و گروهها می‌تواند جوانان را در گروههای رسمی ادغام نموده و کنترل فردی و اجتماعی و تنظیم رفتار افراد را موجب گردد. این پژوهشگران سازمانهای خاص کنترل اجتماعی (خانواده، مدرسه، و غیره) را به الگوهای رفتار بزهکارانه (فرار از خانه و مدرسه، خرابکاری، مصرف سیگار، مصرف مشروبات الکلی، و غیره) ربط داده اند. براساس پیش فرضهای این نظریه، علت بزهکاری جوانان از بین رفتن یا ضعف برخی از نیروهای اجتماعی مهار کننده می‌باشد. بنابراین، بزهکاران جوانانی هستند که بطور نسبی از نظر اجتماعی از کنترل خارج شده اند. این نظریه پردازان بر وابسته کردن جوانان به نهادها و سازمانهای اجتماعی مانند خانواده و مدرسه تأکید می‌ورزند. این وابستگیها معمولاً بوسیله میزان کنش متقابل بین فرزندان و والدین، تعامل میان شاگردان و معلمین و کیفیت چنین کنشهایی اندازه گیری می‌شوند. تقید اجتماعی نسبت به خانواده و مدرسه با هم روابط درونی و مستقیمی دارد و اختلال در یک حوزه، احتمالاً بر حوزه دیگر نیز اثر خواهد گذاشت.

۳. روش تحقیق

این تحقیق با روش تحقیق کمی به شیوه پیمایشی، انجام پذیرفته است که شیوه مناسبی برای چنین تحقیقاتی به حساب می‌آید زیرا جامعه آماری و حجم نمونه، گسترده بود. در این تحقیق رفتار بزهکارانه دانش آموزان دبیرستان های نظام قدیم و جدید نواحی چهارگانه شهر شیراز بعنوان متغیر وابسته و عوامل کنترل اجتماعی و ویژگیهای اقتصادی، اجتماعی، و جمعیت شناختی دانش آموزان بعنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده و سرانجام رفتار بزهکارانه دانش آموزان نظام قدیم و جدید بر حسب عوامل کنترل اجتماعی مقایسه شده است. این پیمایش فرضیات زیر را در ارتباط با رفتار بزهکارانه دانش آموزان انتخاب نموده است.

۱. بلحاظ رفتار بزهکارانه بین دانش آموزان مردود شده و قبول شده تفاوت معنی داری

وجود دارد.

۲. بلحاظ رفتار بزهکارانه بین دو جنس (زن و مرد) تفاوت معنی داری وجود دارد.

۳. بلحاظ رفتار بزهکارانه بین حوزه سکونتگاهی (شهری - روستایی) تفاوت معنی داری

وجود دارد.

۴. بین نگرش والدین نسبت به استفاده از تولیدات فرهنگی غرب و رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان، رابطه معنی داری وجود دارد.
۵. بین نگرش دانش‌آموزان در خصوص تولیدات فرهنگی غرب و رفتار بزهکارانه آنها رابطه معنی داری وجود دارد.
۶. بین مشاهده فیلم‌های ماهواره‌ای توسط دانش‌آموزان و رفتار بزهکارانه آنها رابطه معنی داری وجود دارد.
۷. بین نحوه گذراندن اوقات فراغت دانش‌آموزان و رفتار بزهکارانه آنها رابطه معنی داری وجود دارد.
۸. موقعیت مدرسه و خانواده بعنوان عوامل کنترل اجتماعی (میزان تقید و تعهد دانش‌آموزان به مدرسه و خانواده، نفوذ و کنترل مدرسه و والدین بر دانش‌آموزان، روابط دانش‌آموزان با مدرسه و والدین، و شیوه‌های کنترل دانش‌آموزان بوسیله مدرسه) با میزان رفتار بزهکارانه آنها رابطه‌ای وجود دارد.
۹. علت تفاوت در شیوه‌های کنترل دانش‌آموزان در دبیرستانهای نظام قدیم با نظام جدید (روش گذراندن واحد درسی در نظام جدید و وقفه‌های آزاد دانش‌آموزان در بین ساعت‌های درسی) و میزان رفتار بزهکارانه این دو گروه از دانش‌آموزان با یکدیگر تفاوت وجود دارد.
- جامعه آماری این تحقیق، دانش‌آموزان دبیرستانهای نظام قدیم و جدید نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز می‌باشد که به علت ناهمگن بودن دانش‌آموزان بلحاظ موقعیت اقتصادی - اجتماعی، نمونه مورد نظر (حدود ۶۵۰ نفر) با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی از هر ناحیه متناسب با تعداد دانش‌آموزان آن ناحیه انتخاب شدند. بدین ترتیب که در دو مرحله بر اساس تقسیم‌بندی نواحی آموزش و پرورش نمونه‌گیری انجام گردید. در مرحله اول بر اساس نمونه‌گیری قشربندی شده، از بین نواحی مختلف آموزش و پرورش، ۱۶ مدرسه دخترانه و پسرانه نظام جدید و قدیم انتخاب شدند ولی بدلیل ناهمگنی طبقات اجتماعی - اقتصادی مجدداً بطور تصادفی، تعدادی از دانش‌آموزان مدارس مختلف (حدود ۶۵۰ نفر) بر اساس روش لین انتخاب گردیدند. در این تحقیق اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه همراه با مصاحبه جمع‌آوری شده است. برای سنجش اعتبار تحقیق^۸، روش سنجش اعتبار محتوایی^۹، که شامل اعتبار صوری^{۱۰}، اعتبار نمونه‌ای^{۱۱} و اعتبار ساختی^{۱۲} است، به کار گرفته شد. برای سنجش روایی پرسشنامه (ابزار سنجش) ضریب آلفای کرونباخ^{۱۳} محاسبه گردید. برای اندازه‌گیری متغیر از متغیرهای اصلی تحقیق یعنی تقید نسبت به خانواده، تقید نسبت به مدرسه و تقید نسبت به دوستان، از طیف لیکرت استفاده گردید، و ضریب آلفا کرونباخ هر یک از متغیرهای فوق به طور جداگانه و به ترتیب عبارت از ۰/۷۶، ۰/۶۰، ۰/۵۵ می‌باشد. به منظور تحلیل

داده ها، از روشهای آمار توصیفی (نظیر توزیع فراوانی) و تکنیک های آمار تحلیلی (مانند آزمون تی، تحلیل واریانس یک سویه) استفاده گردید.

۴. یافته ها

فرض اساسی تحقیق بر این امر استوار است که دانش آموزان نظام جدید نسبت به دانش آموزان نظام قدیم، در صد بیشتری از بزهکاری را به خود اختصاص می دهند. همانطور که از جدول ۱ برمی آید، میانگین بزهکاری دانش آموزان نظام جدید (۰/۹۰۷۱) و میانگین بزهکاری دانش آموزان نظام قدیم (۰/۶۰۴۰) می باشد. تفاوت مشاهده شده بین دو میانگین فوق بر اساس آزمون F در تحلیل پراکنش $F=۱۱/۴۷۴۳$ است که در سطح بیش از ۹۹ درصد ($P=۰/۰۰۷$) معنی دار می باشد. بنابراین فرض بالا تأیید می گردد.

جدول ۱

تفاوت بزهکاری بر اساس انواع نظام های تحصیلی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد	مقدار F	سطح معنی داری
نظام قدیم	۳۴۶	۰/۶۰۴۰	۰/۹۶۷۲	۰/۰۵۲۰	۱۱/۴۷۴۳	۰/۰۰۰۷
نظام جدید	۳۲۳	۰/۹۰۷۱	۱/۳۲۹۶	۰/۰۷۴۰		

فرضیه دیگر تحقیق این بود که میزان بزهکاری در دانش آموزانی که از روستا به شهر مهاجرت می کنند، بدلیل آنکه بطور کامل با فرهنگ شهری منطبق نشده اند، از دانش آموزان شهری بیشتر است. جدول ۲ بیانگر آن است که فرض فوق نیز تأیید می شود. میانگین بزهکاری دانش آموزانی که منشأ روستایی دارند، (۱/۵۳۱۳) بیش از میانگین بزهکاری دانش آموزانی است که در شهر متولد شده اند (۱/۰۶۷۰)، تفاوت مشاهده شده بین دو میانگین بر اساس آزمون F در تحلیل پراکنش $F=۳/۹۶۳۹$ است که در سطح بیش از ۹۵ درصد ($P=۰/۰۰۰۰$) معنی دار می باشد.

جدول ۲

تفاوت بزهکاری بر اساس محل تولد

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد	مقدار F	سطح معنی داری
شهر	۴۱۸	۱/۰۶۷۰	۱/۲۲۵۴	۰/۰۵۵۹	۳/۹۶۳۹	۰/۰۰۰
روستا	۳۲	۱/۵۳۱۳	۱/۷۷۷۷	۰/۳۱۴۳		

یکی از فرضیه‌های دیگر تحقیق این بود که بزهکاری در بین پسرها نسبت به دخترها شایع‌تر و گسترده‌تر است. جدول ۳ نشانگر آن است که فرض فلوک مورد تأیید قرار می‌گیرد. همانطور که از جدول نیز ملاحظه می‌شود، میانگین بزهکاری پسرها (۱/۶۷۸۴) نسبت به میانگین بزهکاری دخترها (۰/۵۲۹۲) تقریباً سه برابر می‌باشد. تفاوت مشاهده شده بین دو میانگین بر اساس آزمون F در تحلیل پراکنش $F=121/1651$ است که در سطح بیش از ۹۹ درصد ($P=0/0000$) معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۳

تفاوت بزهکاری بر حسب جنس

متغیر	تعداد موارد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد	مقدار F	سطح معنی داری
پسر	۲۲۷	۱/۶۷۸۴	۱/۴۷۷۷	۰/۰۹۸۱	۱۲۱/۱۶۵۱	۰/۰۰۰۰
دختر	۲۴۰	۰/۵۲۹۲	۰/۶۳۹۷	۰/۰۴۱۳		

فرض دیگر تحقیق آن است که بین بزهکاری و قبولی در کلاس درس یا مردودی در آن رابطه وجود دارد. همانطور که جدول ۴ نشان می‌دهد، نتایج به دست آمده از داده‌ها، این فرض را تأیید می‌کند. میانگین نمره بزهکاری دانش آموزان مردود شده (۱/۴۴۵۸) در مقابل دانش آموزان قبول شده (۰/۹۸۷۰) می‌باشد. تفاوت مشاهده شده بین این دو میانگین بر اساس آزمون F در تحلیل پراکنش با مقدار $F=7/2185$ در سطح بیش از ۹۵ درصد ($P=0/0000$) معنی‌دار است. به عبارت دیگر کسانی که در سالهای گذشته مردود شده‌اند، بطور معنی‌داری نسبت به کسانی که مردود نشده‌اند بزهکاری بیشتری دارند.

جدول ۴

تفاوت بزهکاری بر حسب وضعیت تحصیلی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد	مقدار F	سطح معنی داری
مردود بودن	۸۲	۱/۴۴۵۸	۱/۴۴۵۸	۱/۵۷۹۲	۷/۲۱۸۵	۰/۰۰۰۰
قبول شدن	۲۳۱	۰/۹۸۷۰	۰/۹۸۷۰	۱/۲۳۵۲		

همانطور که از جدول ۵ نیز استنباط می‌شود، میزان بزهکاری در کسانی که دیدگاه والدینشان نسبت به محصولات فرهنگ غیرمادی غرب نظیر فیلمهای سانسور نشده ماهواره‌ای و ویدئویی مساعد و موافق بوده، نسبت به کسانی که دارای والدین مخالف بوده‌اند، بیشتر می‌باشد. ارقام جدول ۵ در سطح بیش از ۹۵ درصد این رابطه را تأیید می‌کند.

جدول ۵

رابطه بین بزهکاری دانش آموزان با نظر والدین نسبت به استفاده از محصولات غیر مادی غرب (استفاده از ماهواره یا فیلم های غیر مجاز)

بزهکاری دانش آموزان نظر والدین	هرگز	کم	متوسط	زیاد	جمع
موافق	۲۳ ۴۶/۰	۱۷ ۳۴/۰	۲ ۴/۰	۸ ۱۶/۰	۵۰ ۷/۹
بی تفاوت	۲۸ ۳۹/۲	۴۳ ۴۴/۳	۸ ۸/۲	۸ ۸/۲	۹۷ ۱۵/۳
مخالف	۲۶۴ ۵۴/۲	۱۵۵ ۳۱/۸	۲۸ ۷/۸	۳۰ ۶/۲	۴۸۴ ۷۶/۸
جمع	۳۲۵ ۵۱/۳	۲۱۵ ۳۳/۹	۴۸ ۷/۶	۴۶ ۷/۳	۶۳۴ ۱۰۰/۰

$$\chi^2 = 14/720.04$$

$$\text{Sig.} = .02246$$

جدول ۶ نشان می‌دهد کسانی که نظر موافقی نسبت به فیلم‌های ماهواره‌ای دارند در مقوله‌های بزهکاری متوسط و زیاد درصد بیشتری را نسبت به کسانی که مخالف هستند، به خود اختصاص داده‌اند. آمارهای جدول نیز در سطح بیش از ۹۹ درصد این رابطه را مورد تأیید قرار می‌دهند.

جدول ۶

رابطه بین بزهکاری دانش آموزان، نظر آنها نسبت به استفاده از محصولات فرهنگ غیر مادی غرب (استفاده از فیلم های ماهواره ای)

بزهکاری دانش آموزان نظر نسبت به فیلم های ماهواره ای	هرگز	کم	متوسط	زیاد	جمع
موافق	۴۹ ۳۸/۰	۵۱ ۳۹/۵	۱۴ ۱۰/۹	۲۵ ۱۷/۶	۱۳۹ ۲۰/۴
بی تفاوت	۸۵ ۴۲/۱	۷۷ ۳۸/۱	۱۸ ۸/۹	۲۲ ۱۰/۹	۲۰۲ ۳۲/۰
مخالف	۱۹۲ ۶۴/۰	۸۲ ۲۷/۳	۱۷ ۵/۷	۹ ۳/۰	۳۰۰ ۴۷/۵
جمع	۳۲۶ ۵۱/۷	۲۱۰ ۳۳/۳	۴۹ ۷/۸	۴۶ ۷/۳	۶۳۱ ۱۰۰/۰

$$\chi^2 = 41/34927$$

$$\text{Sig.} = .0000$$

جدول ۷ رابطه بین بزهکاری دانش آموزان، با مشاهده فیلم های ماهوارهای را نشان می دهد. همانطور که در جدول زیر ملاحظه می فرمایید، درصد بزهکاری در دانش آموزانی که فیلم های ماهوارهای را بیشتر مشاهده می کنند، نسبت به کسانی که به مشاهده چنین فیلمهایی نمی پردازند بیشتر است. آمارهای جدول، اگرچه ضعیف اما معنی دار می باشند.

جدول ۷

رابطه بین بزهکاری دانش آموزان با مشاهده فیلم های ماهواره ای

جمع	زیاد	متوسط	کم	هرگز	بزهکاری دانش آموزان	
					نظر نسبت به فیلم های ماهواره ای	بلی
۱۸۴	۱۹	۱۸	۶۹	۷۹		
۲۹/۵	۱۰/۳	۹/۸	۳۷/۰	۴۲/۹		
۴۴۰	۲۳	۲۷	۱۳۷	۲۵۲		خیر
۷۰/۵	۵/۲	۶/۱	۳۱/۱	۵۷/۶		
۶۲۴	۴۲	۴۵	۲۵	۳۲۲		جمع
۱۰۰/۰	۶/۷	۷/۲	۳۲/۹	۵۲/۲		

$\chi^2 = ۱۲/۹۱۴۴۱$

Sig. = .۰۰۳۰۲

جدول ۸ نشان دهنده میزان بالاتر بزهکاری دانش آموزانی است که بیشترین اوقات تفریح خود را با دوستان و با وسایل ارتباط جمعی می گذرانند نسبت به دانش آموزانی که این اوقات را با خانواده خود می گذرانند. آمارهای جدول نیز در سطح بیش از ۹۵ درصد اطمینان این رابطه را مورد تأیید قرار می دهند.

جدول ۸

رابطه بین بزهکاری دانش آموزان با نحوه گذراندن اوقات فراغت

جمع	زیاد	متوسط	کم	هرگز	بزهکاری دانش آموزان	
					تفریحات	خانواده
۱۵۰	۶	۷	۴۵	۹۲		
۲۴/۰	۴/۰	۴/۷	۳۰/۰	۶۱/۳		
۱۱۶	۱۹	۹	۴۸	۴۰		پرسه زدن با دوستان
۱۸/۶	۱۶/۴	۷/۸	۴۱/۴	۲۴/۴		
۲۵۲	۱۹	۳۱	۱۰۹	۱۹۳		وسایل ارتباط جمعی
۵۶/۳	۵/۴	۸/۸	۳۱/۰	۵۴/۸		
۵۰	-	-	۳	۲		سیگار و مواد مخدر
۰/۸	-	-	۶۰/۰	۴۰/۰		
۲	-	-	-	۲		فعالیت های مذهبی
۰/۳	-	-	-	۱۰۰/۰		
۶۲۵	۴۴	۴۷	۲۰۵	۳۲۹		جمع
۱۰۰/۰	۷/۰	۷/۵	۳۲/۸	۵۲/۷		

$\chi^2 = ۳۶/۹۶۶۱۸$

Sig. = .۰۰۰۰۲۳

و اما جدول ۹ بیانگر آن است که میزان بزهکاری در دانش‌آموزان با دوستان سوء سابقه دار بیشتر است. آمارهای جدول اگر چه ضعیف اما در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی دار می‌باشند.

جدول ۹

رابطه بین بزهکاری دانش‌آموزان با گرایش به گروه‌های همسال بزهکار

زیاد	متوسط	کم	هرگز	بزهکاری دانش‌آموزان گرایش به گروه‌های همسال بزهکار
۱ ۱۶/۷	۰۱ ۱۶/۷	۲ ۲۲/۳	۲ ۲/۳	همه
۱۴ ۲۵/۵	۸ ۱۴/۵	۱۳ ۳۲۳/۶	۲۰ ۲۶/۴	چند نفر
۳۰ ۵/۳	۳۷ ۶/۵	۱۹۴ ۳۴/۱	۳۰۸ ۵۴/۱	هیچکدام
۴۵ ۷/۱	۴۶ ۷/۳	۲۰۹ ۳۳/۲	۳۳۰ ۵۲/۴	جمع

$$\chi^2 = 39/63449$$

$$\text{Sig.} = 0/0000$$

۵. بحث و نتیجه گیری

یکی از برنامه‌های جلوگیری از بزهکاری این است که خانواده‌هایی که در تربیت فرزندان‌شان ناتوان ارزیابی می‌شوند، از جانب دستگاه‌های دولتی و قانونی مورد مشاوره قرار گرفته تا آسیب‌های ناهنجاریهای اجتماعی در آنان کمتر تأثیر نماید. راه‌های مختلفی وجود دارد که می‌توان این خانواده‌ها را بنحوی بازسازی نمود. تحقیقاتی که قبلاً انجام شده، بیانگر آن است که عده قلیلی از آنها دارای خانه‌های شخصی هستند و اکثر آنها اجاره نشین می‌باشند. بسیاری از جوانان بزهکار، دارای والدینی هستند که بیش از یک شغل دارند و غالباً در بازار کار دستمزد کمی دریافت می‌کنند (Carrington, 1993). همچنین تحقیقات مختلف بیانگر آن است که خانواده‌هایی که توانایی کنترل فرزندان‌شان را ندارند، دارای فرزندان‌هایی با متوسط سن ۶ سال هستند. لذا چنین به نظر می‌رسد که پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده و ساختار آن می‌تواند بر روی بزهکاری اثر بگذارند. همچنین تحقیقات دیگر بیانگر آن است که جوانان خانواده‌های از هم گسیخته و متلاشی شده، بیشتر در معرض رفتارهای بزهکارانه قرار می‌گیرند (Ahmadi, 1995). بنابراین، می‌باید بر استواری و ثبات خانواده‌ها و عوامل اجتماعی - اقتصادی بعنوان معیارهایی برای ملاحظات قانونی توجه نمود.

محور دیگری که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، تأثیر مدرسه بر رفتار بزهکارانه می‌باشد. بی‌تردید مدرسه می‌تواند نقش بسیار مهمی در راهبردهایی که در جهت کاهش بزهکاری برنامه ریزی شده اند، داشته باشد. براین اساس، پیشنهاد می‌شود اصلاحات در زمینه

کاهش بزهکاری، بر روی بهبود کیفیت مدرسه‌ها متمرکز شود، تا بتوانند در جلوگیری از بزهکاری مشارکت بیشتری داشته باشند. کوششهایی که برای جلوگیری از بزهکاری می‌شود، باید وضعیت مدارس را تغییر دهد و پیوندهای بین مدرسه و تک‌تک دانش آموزان را مستحکم کند، تا روابط اجتماعی منفی به روابط اجتماعی مثبت تغییر حالت دهد.

مطالعه حاضر بیانگر آن است که میزان بزهکاری با تأثیرات گروه همسالان رابطه دارد. واقعیت این است که رفتار بزهکارانه اغلب در درون گروه اتفاق می‌افتد و داده‌های تجربی و نظری این گفته را تأیید می‌کند (Hirschi, 1969; Johnson, 1979). لذا توجه به گروه‌های همسال، هم برای مدارس و هم برای برنامه‌های جلوگیری از بزهکاری بسیار مهم هستند.

در یکی از تحقیقات انجام شده ملاحظه شده است که تأییدات گروهی و بزهکاری با یکدیگر رابطه دارند (Ahmadi, 1995: 229). مشاهدات بیانگر آن است که گروه‌های همسال در بروز خطر رفتار بزهکارانه فعالانه عمل می‌کنند. به نحوی که جوانانی که رفتارهای بزهکارانه دارند، اوقات فراغت خود را بیشتر با دوستانشان می‌گذرانند و مشکلات شخصی خود را با آنان مورد بحث قرار می‌دهند و از ایشان تأیید خود را می‌طلبند (Ibid: 229). این یافته‌ها روش‌های مواجهه گروهی را در مباحث مشاوره مددکاری اجتماعی^۱ حمایت می‌کنند.

در این تحقیق نیز همچون بسیاری از تحقیقات دیگر محدودیت‌هایی وجود داشته که می‌باید در کارهای آینده مورد توجه قرار گیرند. یکی از مشکلات این تحقیق محدودیت در شیوه جمع‌آوری اطلاعات است. در تحقیقات جامعه‌شناسی انحرافات و جرم‌شناسی، اطلاعات مربوط به رفتار انحرافی عمدتاً از طریق اسناد و داده‌های رسمی جنایی و گزارش فردی و روش پیمایش قربانیان جرائم جمع‌آوری می‌شود. هیچ‌کدام از این روشها، به تنهایی نمی‌توانند برای جمع‌آوری آمارهای مربوط به جرم و بزهکاری با توجه به اهداف گوناگونی که بر تحقیقات اجتماعی در زمینه جرم و جنایت و بزهکاری مترتب است، مناسب باشند (احمدی، ۱۳۷۶، ب). در این تحقیق به علت محدودیتهای موجود صرفاً از روش گزارش فردی استفاده شده است. با توجه به محدودیت این تحقیق در استفاده از روشی واحد در جمع‌آوری اطلاعات، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات بعدی از روشهای مختلف در جمع‌آوری اطلاعات استفاده شود و آمارها با هم مقایسه گردد.

این تحقیق فقط ارزیابی از تأثیر برخی متغیرها، همچون متغیرهای مربوط به خانواده، مدرسه، گروه‌های همسال است. بنابراین، می‌باید تحقیقات بسیاری جهت بررسی سایر متغیرهایی که زمینه‌ای برای انجام رفتارهای بزهکارانه هستند، انجام شود. در این تحقیق فقط ابعادی از روابط والدین - فرزند و نگرش والدین نسبت به برخی دستاوردهای فرهنگی غرب، مورد بررسی قرار گرفتند. لذا شایسته است سایر ابعاد و متغیرهای مربوط به خانواده نیز مورد بررسی قرار گیرند.

لزوم بررسی روابط، بین هویت‌های شخصی و رفتار بزهکارانه احساس می‌شود. همچنین متغیرهایی همچون هویت فرهنگی، تعارضات فرهنگی و پایگاه اجتماعی-اقتصادی خانواده و رابطه آنها با بزهکاری جوانان می‌باید مورد بررسی قرار گیرند.

یادداشتها

1. Delinquent Behaviour
2. Subculture Theory
3. Strain Theory
4. Vandalism
5. Attachment
6. Bonds
7. Peer Groups
8. Validity
9. Content Validity
10. Face Validity
11. Sampling Validity.
12. Construct Validity.
13. Coefficient Alpha(Cronbach).
14. Social Work

منابع

- الف. منابع فارسی
- احمدی، حبیب. (۱۳۷۷). نظریه های انحرافات اجتماعی، شیراز: انتشارات زر.
- احمدی، حبیب. (۱۳۷۶ الف). داده های اعلام نشده جرم، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، شماره اول و دوم، بهار و تابستان.

احمدی، حبیب. (۱۳۷۶ ب). *رهیافت جامعه شناختی بر بزهکاری جوانان طبقه متوسط*. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه کرمان، شماره ۲، زمستان. صص. ۱۳-۱.

ب: منابع انگلیسی

- Ahmadi, H.(1995). **Juvenile Delinquency in the Illawarra Region: A Self Report Study**, University of Wollongang.
- Carrington, K. (1993). **Offending Girls: Sex, Youth and Justice**. Australia: Allen & Unwin Pty Ltd.
- Cernkovich, S.A. and Giordano, P.C. (1992), *School Bonding, Race, and Delinquency*, *Criminology*, 30:261-291
- Cloward. R.A. and Ohlin. L.E. (1960). **Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs**, Illinois: Free Press.
- Cohen, A.K. (1955). **Deviance and Control**, England: Prentice -Hall.
- Elliott, D. (1988). **Gender, Delinquency and Society**, England: Avebury.
- Gibbons, D.C. (1981). **Delinquent Behavior**, Third edition. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice -Hall.
- Gottfredson, M.R. and Hirschi, T. (1990). **A General Theory of Crime**, Stanford, Colifornia: Stanford University Press
- Hirschi, T. (1969). **Causes of Delinquency**, Berkeley: University of California Press.
- Johnson,R.F.(1979). **Juvenile Delinquency and its Origins**, London: Cambridge University Press.
- Merton, R.K. (1969). *Anomie and Social Structure*, In (ed.) Gressry. D.R. and Ward, D.A. **Delinquency, Crime and Social Process**, New York: Harper and Row, 254-284.
- Merton, R.K. (1970). *Social Structure and Anomie*, in Wolfgagng, M.E., Savitz, L., and Johnston, N. (eds.) **The Sociology of Crime and Delinquency**, (2nd ed). New York: John Wiley and Sons, Inc, 238- 246.
- Miller, W.B. (1958). *Lower-class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency*, *Journal of Social Issues* 14, 5 - 19.
- Nye, F.I. (1958). **Family Relationships and Delinquent Behavior**, New York: Wiley.

Rosen, L., Savitz, L. Lalli, M. And turner, S. (1991). *Early Delinquency, High School Graduation, and Adult Criminolity, Sociological Viewpoints*, 7:37-60

Shanley, F.J. (1967). *Middle Class Delinquency as a Social Problem, Sociology and Social Research* 51,185-198.

Shoemaker, D.J. (1990). *Theories of Delinquency*, New York: Oxford University Press.